

HRVATI I POLJACI U OKVIRU AUSTRO-UGARSKE MONARHIJE

(Promatranja i usporedbe)

Henryk Batowski

Iz vremena prije svjetskog rata sjećam se da su ljudi katkada kod nas u ondašnjoj Galiciji govorili: da su Poljaci i Hrvati od svih slavenskih naroda sebi uzajamno najbliži. Sada mi se čini da je razlog toj tvrdnji bio u vezi s ondašnjom ulogom nekih društvenih klasa u politici, naime plemstva i gradske buržoazije: samo kod galicijskih Poljaka i kod Hrvata postojalo je nacionalno plemstvo i ono je igralo vidnu (premda sve manju) ulogu u političkom životu u domaćoj i državnoj politici Habsburške monarhije. Bilo je sigurno još nekih sličnosti, ali bilo je i razlika u političkom položaju kao i u političkim ciljevima.

Najbitnija je razlika sigurno bila u tome što su svi Hrvati živjeli u Austro-Ugarskoj, iako razdijeljeni između Cislajtanije i Translajtanije, dok je samo jedan, i to manji, dio Poljaka naprotiv živio pod žezlom Habsburgovaca.¹ Već zbog toga su mogli biti politički ciljevi Hrvata (ako ostavimo po strani jugoslavenski program ujedinjenja sa Srbijom) eventualno ostvarivani također u okviru Austro-Ugarske, ali poljski nacionalni ciljevi nikako.

Ipak, dok je Austro-Ugarska Monarhija postojala, te nije bilo potpuno jasno kako će se na kraju riješiti politička sudbina poljskog naroda, bilo je nekih dodirnih točaka između poljske i hrvatske politike baš u Habsburškoj monarhiji, naročito u vrijeme prvoga svjetskog rata. Možda nije toga bio potpuno svjestan nacionalistički hrvatski politički pisac onog doba, Ivo Pilar koji je u svojoj, g. 1918. u Beču izdanoj knjizi o hrvatskom pitanju i svjetskom ratu na više mjesta uspoređivao Hrvate i Poljake u vezi sa svojim izlaganjem o političkoj budućnosti Hrvata (koju je on vidio uvijek u vezi s daljim opstankom Austro-Ugarske, preuređene u trijalističkom smislu).² Ali je ovo sigurno dokaz da su postojeće sličnosti i dodirne točke davale povoda za političke zaključke (iako baš u tom slučaju posve pogrešne).

Što se tiče unutarnjeg položaja u Austro-Ugarskoj, jedna je sličnost bila u tome da su i Poljaci i Hrvati bili razdijeljeni: nisu živjeli u jednoj političkoj

---

¹ Od ukupnog broja Poljaka prije prvog svjetskog rata: oko 23 milijuna, u Austro-Ugarskoj je živjelo svega 5 milijuna.

² L. v. S ü d l a n d: Die südslawische Frage und der Weltkrieg, Wien 1918, poglavlje V te naročito str. 766.

oblasti. Poljaci su živjeli uglavnom u Galiciji (koja je inače bila naseljena ne samo Poljacima nego također Ukrajinacima, naime u istočnoj polovici, gdje su Poljaci bili u manjini), ali također u istočnom dijelu Austrijske Šleske — u ondašnjoj »Tješinskoj vojvodini« (Herzogtum Teschen), gdje su činili većinu stanovništva (uz Nijemce i Čehe).³ Hrvati su, kao što je poznato, osim na svome glavnom području, živjeli čak u tri druge provincije: u Dalmaciji, Istri i Bosni-Hercegovini — inače svagdje sačinjavajući samo jedan, veći ili manji, dio stanovništva dotičnog područja. Bila je opet ovdje i razlika: iako razdijeljeni između Galicije i Šleske, Poljaci su svi bili podanici Austrije — Cislajtanije.⁴ Hrvati su naprotiv spadali u tri kategorije državljanstva: ugarsko-hrvatsko, austrijsko u Dalmaciji i Istri te bosansko-hercegovačko.

Glavnu su političku ulogu imali Poljaci iz Galicije te Hrvati iz Hrvatske-Slavonije. Ali baš u tome pogledu bilo je gotovo nemoguće da oni međusobno surađuju, jer su jedni bili predstavljeni u bečkom parlamentu (Reichsratu) a drugi u peštanskom saboru. Samo s dalmatinskim i istarskim Hrvatima mogli su u Beču biti u vezi poljski političari iz Galicije. Osim toga, dolazili su u dodir — inače samo izuzetno — Poljaci i Hrvati članovi delegacija, kad su se one morale sastati na zajedničku sjednicu.⁵

U posljednjim decenijama Habsburške monarhije politički putovi Poljaka i Hrvata često su se razilazili, naravno bez ikakvog uzajamnog neprijateljstva. Poljacima je bio cilj narodno ujedinjenje koje se nije moglo postići u okviru Austro-Ugarske. Činilo se da je isti cilj hrvatskih patriota ipak bio moguć i bez raspada Austro-Ugarske, samo na temelju njezina preuređenja u trijalističkom smislu. Istina je da je u krajnjem slučaju bilo moguće da se realizira također tzv. poljski trijalizam na temelju ujedinjenja svih ili većine poljskih zemalja pod žezlom Habsburgovaca: ali onda to ne bi više bila dotadašnja Austro-Ugarska. Takvo rješenje bilo je vrlo malo vjerojatno.⁶

Pitanje sličnosti i dodirnih točaka između poljske i hrvatske politike u okviru Habsburške monarhije sporedno je za političku povijest i Hrvata i Poljaka u najnovije doba. Uzgred rečeno, to je pitanje moglo biti od većeg značenja nekad, prije više stoljeća, kad su Poljaci i Hrvati imali (u XIV i XV stoljeću) zajedničkog kralja, bilo iz ugarske, bilo iz poljske dinastije. Ali nije tako bilo u XX stoljeću. Sada su se mogla razmatrati neka poljska i hrvatska politička pitanja samo u vezi s općim problemom postojanja čitave Austro-Ugarske. Upravo neke činjenice u vezi s time spadaju u povijest Habsburške monarhije u njezinu posljednjem razdoblju. Ne može se zacijelo poricati da su u Beču katkada gledali na Hrvate i na Poljake iz Galicije kao na prave

---

³ Austrijska Šleska bila je sastavljena od dva odsječena dijela: Opavskog na zapadu s češko-njemačkim stanovništvom te Tješinskog na istoku, s poljsko-njemačko-češkim stanovništvom.

⁴ Izuzev vrlo mali broj Poljaka u sjevernim dijelovima ondašnjih ugarskih županija (vármegye) Orava i Spiš. Dotična sela s poljskim stanovništvom sada pripadaju Poljskoj koja je na taj način baštinila također dva komadića nekadašnje Translajtanije.

⁵ Bilo je također dodira s bosanskim Hrvatima jer je stanovit broj Poljaka bio dodijeljen na službu u Bosni, ali to nisu bili kontakti s političkim značenjem.

⁶ Vidi o tome moj članak: Die drei Trialismen, u *Österreichische Osthefte*, VII/4 (srpanj 1965), str. 266—274.

oslonce države i dinastije! U tome je naravno bilo više iluzija nego ozbiljnog shvaćanja prilika.

Što se tiče uzajamnog poznavanja između hrvatskih i poljskih (galicijskih) društvenih slojeva, treba reći da su se Hrvati (izuzev neke slaviste i kulturne radnike) manje interesirali za Poljake i poljsko pitanje nego Poljaci (i ne samo u Galiciji) za južnoslavenska pitanja. Praktično poznavanje prilika na slavenskom jugu, a naročito u Hrvatskoj, bilo je onda, prije prvog svjetskog rata, prilično dobro kod Poljaka, zahvaljujući postojanju mjesečnog časopisa »Świat Słowiański« koji je u godinama 1905—1914. izlazio u Krakovu te sustavno obavještavao poljsku javnost o svim slavenskim pitanjima. Croatica su u tome časopisu, koji je bio vrlo raširen ne samo u Galiciji, zauzimala vidno mjesto; među suradnicima bilo je više dobrih stručnjaka koji su poznavali Hrvatsku i Hrvate i sa simpatijom pisali o hrvatskim prilikama.⁷ Budući da je bečka vlada slala vojne i građanske službenike u najudaljenije predjele carevine, neki su Poljaci službovali u Istri i Dalmaciji, a naročito mnogo bilo ih je u Bosni. Neki su Hrvati, naročito časnici odlazili u Galiciju, ali to nije pridonijelo nekim čvršćim vezama između oba naroda. Hrvatski su političari, kao i češki i slovački, zamjeravali Poljacima (upravo se ovdje radilo samo o poljskom plemstvu) njihove simpatije prema Ugarskoj i Madžarima.

Posvetit ćemo pažnju nekim pitanjima državnog ustrojstva u kojima možemo naći dodirne točke između Hrvatske i poljskog područja u Habsburškoj monarhiji.

U poznatoj knjizi istaknutog engleskog historičara i poznavaoa južnoslavenskih pitanja, R. W. Setona-Watsona u vezi s Austro-Ugarskom⁸ nalazimo na jednom mjestu neke tvrdnje koje uspoređuju politički položaj Hrvatske i Galicije. Naime, Seton-Watson govori, karakterizirajući ondašnja legislativna tijela u monarhiji, da je tobože postojala neka sličnost između autonomije Hrvatske u okviru ugarsko-hrvatske zajednice i »autonomije« Galicije u Cislajtaciji. Ovdje mećem navodne znakove pišući o »autonomiji« Galicije — jer takvo što nije uopće postojalo, premda su neki pisci upotrebljavali ovaj izraz pišući o položaju Galicije. Seton-Watson se vara kad tvrdi da »Galicija posjeduje istinitu autonomiju«.⁹ Naročite povlastice u zemaljskoj samoupravi koje je Galicija dobila krajem šezdesetih godina (1868, 1869) nisu stizale do pojma prave autonomije kao što je bila hrvatska autonomija u odnosu prema Ugarskoj. Istina je da su galicijske povlastice bile najšire u čitavoj Cislajtaciji i umnogome su premašivale zemaljsku samoupravu drugih austrijskih krunskih zemalja.¹⁰ Ali to je bilo više-manje faktičko stanje stvari koje su ishodili kod cara i bečke vlade poljski plemići, radi svojih interesa, te koje su njima

⁷ Naročito treba ovdje istaći ličnost dra Tadeusza Stanisława Grabowskog, poznatog slavista (još živi u Krakovu, ima već 90 godina) koji je održavao kontakte s mnogim hrvatskim književnicima.

⁸ R. W. Seton-Watson: Die südslawische Frage im Habsburger Reiche (aus dem Englischen), Berlin 1913; engleski original nije mi bio dostupan.

⁹ Nav. djelo, str. 441: »Galizien besitzt eine wahre Autonomie«.

¹⁰ Glavne poljske knjige o tome: K. Bartoszewicz: Dzieje Galicji, jej stan przed wojną i »wyodrębnienie«, Warszawa 1917; K. Grzybowski: Galicja 1848—1914. Historia ustroju politycznego na tle ustroju Austrii (Kraków — Wrocław 1959).

kruna i vlada dodijelile da sebi osiguraju poljsku podršku u Carevinskom vijeću. To ipak nije bila autonomija u pravome smislu riječi.

Dvije su bile činjenice koje su najviše podsjećale na autonomiju i zbog kojih je postojala stvarna sličnost između položaja Galicije u Cislajtanijskoj i Hrvatskoj u Translajtanijskoj.

Prvo, to je bila apsolutna isključiva upotreba poljskog jezika u svim nadležnostima, u sudstvu i nastavi, kao i u zemaljskom saboru (gdje je inače ukrajinski jezik teoretski bio ravnopravan). Njemački se jezik upotrebljavao u kontaktima s vladom u Beču i u vojsci te djelomično u željezničkom prometu (npr. stanice su imale dvojne nazive, ali je željezničko osoblje sastavljeno isključivo od Poljaka, ili djelomično također od Ukrajinaca). U vojsci je upotreba njemačkog jezika bila isključiva te nije bilo poljske komande niti u domobranskim pukovnijama, čime su se baš odlikovale hrvatske domobranske pukovnije gdje je komandni jezik bio hrvatski. Namjesnik je (sve do 1915. godine) bio uvijek Poljak iz Galicijskog plemstva. Stanovnici Galicije nisu nikada proživjeli vladu jednog Khuena-Hédervárijia. Čak kad je 1915. godine namjesnikom imenovan zbog ratnih prilika jedan austrijski general, to je također bila ličnost usko vezana uz poljsko društvo.¹¹

Druga je sličnost bila u tome da je isto tako kao što je postojao položaj hrvatskog ministra u peštanskoj vladi, bio i u bečkoj vladi naročiti ministar za Galiciju, redovito Poljak, biran iz redova galicijskog plemstva. Baš je ovdje postojala formalna razlika: hrvatski ministar u ugarskoj vladi imao je takav službeni naziv, ali ministar za Galiciju u bečkoj vladi službeno je bio uvijek samo »ministar bez lisnice«.¹²

U tome je i bila bitna razlika između pravnog položaja Hrvatske i Galicije: hrvatska je autonomija bila utemeljena zakonskim načinom, jednim pravnim ugovorom između Ugarske i Hrvatske, ali nije bilo ničega ove vrste što se tiče Galicije.

Sve što su izborili galicijski Poljaci u Beču bilo im je dodijeljeno jednostranim postupcima, carskim ili vladinim reskriptima i naredbama, ali nikad nije bilo nekog ugovora između Galicije i bečke vlade. Nije bilo jednog općedržavnog pravnog akta koji bi povlastice za Galiciju učinio sastavnim dijelom carevinskog državnog ustrojstva. Galicijska »autonomija« bila je zapravo autonomija *de facto*. U stvari to je bila samouprava u najširem smislu riječi, naročito što se tiče upotrebe poljskog jezika, ali ništa više. Zato i nije postojao službeni naziv »ministra za Galiciju«, već je car imenovao jednog naknadnog člana vlade bez lisnice, te je on faktički predstavljao interese Galicije u vladi, što je u stvari također omogućavalo da se više nego jedan član vlade brine o poljskim interesima, jer je redovito još koji Poljak bio ministar (poljodjelstva, financija, itd.).¹³

---

¹¹ Poslije toga i sve do kraja rata namjesnici su uvijek bili generali austrijski Nijemci.

¹² Uobičajeni naziv bio je: Landsmannminister (ministar zemljak); katkada je car imenovao takvog ministra »zemljaka« također iz redova čeških političara pa u 1918. jednog Slovenca (I. Zolger).

¹³ Popis poljskih ministara u austrijskoj i zajedničkoj vladi vidi u mojoj knjizi: *Rozpad Austro-Węgier 1914—1918* (Wrocław 1965), str. 30; najčešće je Poljak bio austrijski ministar financija ili prosvjete, sve do posljednje Lammaschove vlade u 1918. godini.

Kao što hrvatske zemaljske vlade nisu mogle gotovo ništa uraditi za poboljšanje položaja Hrvata u susjednim zemljama, u Dalmaciji ili Istri, tako nisu ni poljski političari iz Galicije mogli utjecati na prilike u austrijskoj Šleskoj gdje je položaj Poljaka, ugnjetavanih od Nijemaca, bio prilično loš. Pored protivljenja šleskih, pangermanski orijentiranih Nijemaca, neku je ulogu igrao u tome i nedostatak suradnje između Poljaka i Čeha koji su sačinjavali treći sastavni dio šleskog stanovništva.

Opet s općedržavnog gledišta značenje i utjecaj Poljaka u Cislajtaciji bio je mnogo veći nego Hrvata u Translajtaciji. Nikad ni jedan Hrvat nije bio ugarski predsjednik vlade ili šef nekog općedržavnog ministarstva kao što je bio slučaj s Poljacima u Cislajtaciji.¹⁴ Mađari su se znali osigurati od utjecaja Hrvata na općedržavnu politiku u Translajtaciji. Posljedica hrvatske autonomije bila je u tome što je omedila Hrvate na njihovo domaće područje. Poljaci su sačinjavali u Cislajtaciji (prema statistici iz 1910. g.) 17,8%, a Hrvati u Translajtaciji 8,8% cjelokupnog stanovništva. I u apsolutnim brojkama Poljaka je bilo više: 5 milijuna (4,967.000) prema 2,9 milijuna Hrvata (bez Bosne i Hercegovine).¹⁵ Ali usprkos tome Hrvati su sigurno imali pravo na više političkog utjecaja u Ugarskoj nego što su im to Mađžari dopuštali! Unutrašnje ustrojstvo Cislajtacije, i pored svih nedostataka, bilo je ipak demokracičnije u usporedbi s Ugarskom. To je baš davalo više prava Poljacima u Beču nego što su imali Hrvati u Budimpešti.

Hrvati su na svom autonomnom području imali neka vanjska obilježja državnosti koja Poljaci nisu imali: nacionalnu zastavu i grb. U Galiciji službeno se smjela upotrebljavati samo crno-žuta austrijska zastava i grb. Zemaljska vlada u Zagrebu imala je više vlasti nego galicijski zemaljski odbor (Wydział krajowy = Landesausschuss) koji je uz to nadziralo c. kr. namjesništvo. Ta je nadmoćnost državne austrijske vlasti bila ublažena samo time da su c. kr. namjesnik i njegovi činovnici bili svi također Poljaci (izuzev neke Ukrajince u podređenijim položajima) i oni su više surađivali sa zemaljskim nadleštivima nego što su ih kontrolirali. Poljski su nacionalni amblemi i zastave bili dopušteni, ali ne na državnim zgradama.¹⁶

Galicijski su Poljaci težili da prošire svoje povlastice. Čini se da im je u tome pogledu hrvatska autonomija bila uzor. Neki pravni pisci zovu odnos Hrvatske prema Ugarskoj subdualizmom. Postoje svjedočanstva da su neki poljski galicijski političari te neki austrijski i čak mađžarski političari željeli da se dođe do jedne vrste poljskog subdualizma tako da bi Galicija dobila istinsku autonomiju u okviru Cislajtacije.

To se desilo već početkom prvog svjetskog rata kada su austrijski Poljaci, nadajući se pobjedi centralnih velesila nad Rusijom, mislili da će čitav ruski

¹⁴ Poljak grof Kazimir Badeni bio je predsjednik austrijske vlade od 1895. do 1897, a prije njega grof Alfred Potocki u 1870—1871. Grof Agenor Gołuchowski (sin) bio je 1895—1906. zajednički ministar vanjskih poslova; Leon Biliński zajednički ministar financija 1912—1915.

¹⁵ Prema statističkim podacima u: R. A. K a n n: *Das Nationalitätenproblem der Habsburgermonarchie*, Wien 1964, t. I, str. 390—391.

¹⁶ Svakako su Poljaci imali u Austriji mnogo više prava u nacionalnome pogledu nego u Rusiji i Njemačkoj gdje su poljski amblemi, zastave i čak nastava na poljskom jeziku bili potpuno zabranjeni.

dio Poljske biti zauzet od Austro-Ugarske i priključen Habsburškoj monarhiji. U tom bi slučaju moglo doći do ujedinjenja Galicije s dotadašnjim ruskim dijelom Poljske, ali bi prema poljskim planovima onda trebalo preurediti dualističku monarhiju u trijalističku: Austrija-Ugarska-Poljska (austrijski car i ugarsko-hrvatski kralj postao bi također kralj obnovljene poljske države).¹⁷

Tome su se suprotstavili neki austrijski političari, ali najviše Mađžari, naimе grof Tisza, ondašnji ugarski ministar predsjednik. On nije dopuštao da se dira u dualizam jer bi time Mađžari izgubili svoj nadmoćni položaj u monarhiji. Tisza je predlagao da se poljsko područje, dobiveno u ratu ukoliko bude ujedinjeno s Galacijom, organizira kao autonomna pokrajina na temelju subdualizma u okviru Cislajtaniје, prema obrascu položaja Hrvatske u Translajtaniји. U tom bi slučaju Mađžari tražili da se Austrija u njihovu korist odrekne Dalmacije i Bosne.¹⁸

Kao što je poznato, prvi su ratni uspjesi austro-ugarske vojske bili kratkotrajni. Rusi su izagnali austro-ugarsku vojsku iz svojeg područja i zauzeli veći dio Galicije. S vremenom svi su politički planovi oko Poljske postali bespredmetni.

Tek nakon novih ruskih poraza ljeti 1915. godine kada su Nijemci zauzeli Varšavu a Austrijanci Lublin, pa je ruska vojska napustila gotovo čitavu Galiciju, počeli su berlinski i bečki političari opet razmatrati poljsko pitanje kako bi mogli upotrijebiti poljske vojnike u nastavku rata. Trebalo je Poljacima ipak nešto ponuditi kako bi ih pridobili za ciljeve centralnih sila. To je bio razlog njemačko-austrijske proklamacije o uspostavljanju tobože samostalне («selbständig», ali ne nezavisne) poljske države, objavljene 5. XI 1916. Tome je aktu prethodilo duže pregovaranje između berlinske i bečke vlade.¹⁹ Nijemci nisu željeli ujedinjenje poljskih zemalja i nisu se čak niti složili da se nova poljska država na neki način poveže s Austro-Ugarskom preko Galicije. Car Franjo Josip nije želio da se Poljaci suviše razočaraju (on je prema njima gajio izvjesnu simpatiju). Zato je dan prije objavljivanja spomenute deklaracije izdao naredbu o proširenju galicijskih povlastica. Tek je time Galicija trebala dobiti istinsku autonomiju.²⁰

Ali carska naredba nije sadržavala nikakve detalje. Ona je imala samo opće značenje pa je trebalo da detalje izradi vlada. Sve do kraja rata nije se u vezi s tim uradilo ništa.

Poljski su se političari iz Galicije odmah prihvatili posla. Glavni vođa galicijskih konzervativaca, bivši austrijski i zajednički ministar financija Leon Biliński, koji je poznaо južnoslavenske prilike²¹ i imao kao istaknuti

¹⁷ Vidi moj članak nav. u bilj. 6; glavni izvor su ovdje memoari Bilińskoga: *Wspomnienia i dokumenty*, Warszawa 1922, 2 toma.

¹⁸ L. Biliński, nav. djelo, t. I, str. 302 i sl.; uspor.: I. Lukinich: *Die ungarische Regierung u. d. polnische Frage in den ersten Jahren des Weltkrieges*, *Archivum Europae Centro-Orientalis* IV/4, Budapest 1938.

¹⁹ Glavni poljski radovi: J. P a j e w s k i: *Polityka mocarstw centralnych wobec Polski podczas I wojny światowej*, *Roczniki Historyczne*, XXVIII, Poznań 1962; L. Grosfeld: *Polityka państw centralnych wobec sprawy polskiej w latach 1914—1918*, Warszawa 1962.

²⁰ L. Biliński, nav. djelo, str. 122 i sl.

²¹ Kao zajednički ministar financija, Biliński je također bio na čelu uprave Bosne i Hercegovine.

jurist mogućnost da se upozna s pravnim osnovama samouprave pojedinih pokrajina a i hrvatske autonomije, sastavio je odmah krajem 1916. godine prijedlog autonomije (»ustava«) za »Kraljevinu Galiciju«.

Analiza prijedloga Bilińskoga može nas uvjeriti da je on zbilja želio dati Galiciji slične povlastice kao što ih je imala Hrvatska. Nova autonomna pokrajina Galicija imala je da bude gotovo samostalna u svim zakonskim i upravnim pogledima izuzev vanjsku politiku, vojna pitanja i opće državne financije. Zemaljski odbor (Sejm) bio bi potpuno suveren u unutrašnjim pitanjima zemlje, a postojala bi zemaljska vlada, odgovorna saboru, imenovana od cara. Šef vlade s titulom »kancelar Kraljevine Galicije« bio bi član sabora; uz njega bi stajali državni tajnici. U prijedlogu se ništa ne govori o potrebi premapotpisivanja imenovanja kancelara od austrijskog ministra predsjednika što bi značilo da bi izostao svaki utjecaj bečke vlade na izbor ličnosti šefa pokrajinske (zemaljske) vlade. Zvanje i funkcija carskog namjesnika bili bi ukinuti te je bio predviđen ministar za Galiciju (s ovim službenim nazivom) kao punopravni član austrijske centralne vlade u Beču koji bi bio posrednik između autonomne galicijske vlade i carske centralne vlade.²²

Taj se prijedlog ipak nije ostvario i zato nije došlo do ostvarenja koncepcije poljskog subdualizma koja bi bila slična hrvatskom subdualizmu. Ali je nesumnjivo da je Biliński bio inspiriran obrascem hrvatske autonomije.

Bližio se već kraj rata i s njime neminovni raspad Austro-Ugarske. Baš onda, naime u 1918. godini, došlo je do nekih veza između hrvatskih političara i Poljaka iz Galicije na sastancima u nekim gradovima u slavenskim zemljama Austrije: u proljeće 1918. bile su neke svečanosti u Pragu pa onda u kolovozu u Ljubljani. Naročito je u glavnom gradu Slovenije bilo lijepih manifestacija slavenskog bratstva. Postignut je sporazum između Slovenaca, Hrvata, Srba, Poljaka i Čeha o zajedničkoj borbi »za ostvarenje prava samoodređenja imenovanih triju naroda«, kako je javljao zagrebački »Glas SHS«. Poslije osnivanja Narodnog vijeća SHS u Zagrebu tražen je također kontakt s poljskim političarima u Beču.²³

Još veće je značenje imala suradnja hrvatskih i poljskih političara u inozemstvu, prilikom Kongresa naroda Austro-Ugarske u Rimu, u proljeće iste godine, gdje su delegati svih naroda izjavili kako će do kraja voditi borbu protiv Beča i Budimpešte za osnivanje nacionalnih država i za buduću prijateljsku suradnju između tih država.²⁴

I rimski kongres i sporazum u Ljubljani navijestili su da će slavenski narodi koji su do onda živjeli pod vlašću Austro-Ugarske u najskorije vrijeme otvoriti novo poglavlje u svojoj povijesti, živjeti u slobodnim državama. Mjesto susjedstva u Habsburškoj monarhiji, Hrvati i Poljaci postali su građani svojih narodnih država, ali te su se države odmah nadovezale na prijateljske odnose te se staro prijateljstvo, učvršćeno još prije 1918. godine, nastavilo razvijati

²² Tekst prijedloga kod Bilińskoga, II, str. 413 i sl.

²³ S. Budisavljević: Stvaranje Države Srba, Hrvata i Slovenaca, Zagreb 1958, str. 108—109.

²⁴ Vidi u mojoj spom. knjizi (bilj. 13), str. 169, gdje su navedeni poljski izvori o sudjelovanju Poljaka na rimskom kongresu.

u novim prilikama. Između Zagreba i glavnih poljskih kulturnih centara, naročito Varšave i Krakova, kulturna suradnja postala je mnogo šira i postajala sve dublja. Umnogome je ovome pridonijela tradicija onih veza koje su postojale još prije oslobođenja naših bratskih naroda.

R é s u m é

CROATES ET POLONAIS DANS LE CADRE DE L'AUTRICHE-HONGRIE

Entre la situation des Croates et celle des Polonais sujets de l'Autriche-Hongrie il y avait quelques ressemblances et quelques différences aussi. La plus grande différence consistait dans le fait que tous les Croates vivaient sous la domination des Habsbourgs mais seulement une partie des Polonais dont la majorité se trouvait en dehors de l'Autriche-Hongrie. C'est pourquoi les buts politiques des Polonais devaient être parfois entièrement différents. Ensuite, vu que la monarchie des Habsbourgs était partagée en Cisleithanie et Transleithanie, les deux nations en question appartenaient aux différentes parties: les Croates dans leur majorité à la partie hongroise et tous les Polonais à la partie autrichienne. Pourtant il y avait des contacts établis à Vienne et aussi en Bosnie; de même entre la Dalmatie et la Galicie.

Quelque ressemblance existait dans le domaine administratif: les Croates jouissaient d'une large autonomie politique accordée à la Croatie et les Polonais de Galicie (mais pas ceux vivants en Silésie) d'une quasi-autonomie de fait administrative. Les droits de la Croatie étaient beaucoup plus larges que ceux de la Galicie mais les Polonais avaient un rôle en Cisleithanie beaucoup plus important que les Croates à l'égard de la Hongrie.

Il y avait aussi un certain rapprochement culturel entre les intellectuels croates et polonais.

Les Polonais tâchaient obtenir pour la Galicie aussi une vraie autonomie politique et leurs plans conçus pendant la première guerre mondiale visaient d'abord une forme du réalisme au cas de la conquête de la partie de la Pologne appartenant à la Russie. Mais cette idée fut opposée d'une manière catégorique par le gouvernement hongrois désirant préserver le dualisme à tout prix. Ensuite on a voulu établir pour la Galicie une autonomie politique selon le modèle de la Croatie (projet de L. Biliński en 1916).

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

ŠIDAKOV ZBORNIK

*U povodu 75. godišnjice života
prof. dra Jaroslava Šidaka
i 30. godišnjice njegova uređivanja
»HISTORIJSKOG ZBORNIKA«.*

Redakcijski odbor

MIRJANA GROSS

IVAN KAMPUŠ

BOGDAN KRIZMAN

JOSIP LUČIĆ

HRVOJE MATKOVIĆ

BERNARD STULLI

Glavni i odgovorni urednik

MIRJANA GROSS

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE

